

Stručni rad

Kreativno ili maštovito razmišljanje učenika razredne nastave

Alenka Petrič;

Osnovna šola Karla Destovnika – Kajuha v Ljubljani

Sažetak

Kreativno razmišljanje je kombinacija kreativnosti i analize u potrazi za rješenjem problema na koji nailazimo ili koji nam se zada. Potrebne su određene vještine, poput sposobnosti konvergentno-divergentnog razmišljanja odnosno sposobnost sagledavanja šire slike. Moramo imati razvijenu i sposobnost donošenja odluka, sposobnost timskog rada te sposobnost komunikacije verbalnim i neverbalnim jezikom. Glavne karakteristike kreativnog ili maštovitog mišljenja su usredotočenost, kreativnost učenika kao pojedinca; učenik pristupa izazovu holistički, izvan okvira, tj. rješava problem odnosno izazov u cijelosti, eksperimentira s različitim vještinama i pristupima, koje ću opisati u članku.

Ključne riječi: kreativno mišljenje, suradnja, empatija, optimizam, dvosmislenost, kreacija, fokus

1.Uvod

Dobar kreativac mora biti sposoban razmišljati izvan okvira i biti dobar u pronalaženju različitih rješenja. U kreativnom mišljenju vrlo je važna i veza između sposobnosti vizualizacije i pojmovnog znanja. Pokriva područja razumijevanja, promatranja, vizualizacije, proizvodnje, testiranja, poboljšanja i suradnje [5]. Uključuje kombinaciju kreativnog mišljenja, kritičkog mišljenja, analize i konstruiranja rješenja. Kreativno razmišljanje može biti iznimno korisno, no moramo imati na umu da ono nije toliko metoda, već usmjereni proces mišljenja koji kombinira različite oblike mišljenja, inovativnosti, individualnog razumijevanja, usmjerenosti k rješenjima i timski rad. Dakle, metoda sama po sebi ne donosi ništa novo niti revolucionarno, već nam daje učinkovit okvir unutar kojeg možemo uspješno rješavati različite izazove [1].

2.Kreativnost i maštanje

Mašta i kreativno razmišljanje idu ruku pod ruku. Teško nam je kreativno razmišljati, jer to pojedini model očekuje od nas. Kreativnost je esencijalna i univerzalna ljudska osobina. Kreativna osoba je ona koja doprinosi novim, jedinstvenim idejama i izumima. Karakteristike kreativnog mišljenja su kreativna fantazija, otkrivanje problema ili izazovi. Kreativna osoba mora posjedovati sljedeće karakteristike:

- živahno/dinamično razmišljanje,
- mora biti fokusiran,
- empatičan,
- sposobni aktivnog surađivanja s drugim učenicima,
- dvosmislenost mu ne smije biti strana,
- mora biti sposoban surađivati s drugima,
- mora biti u stanju kritički se osvrnuti na svoj rad,
- mora imati razvijene vještine vizualne komunikacije,
- mora biti otvoren za prihvaćanje rizika,
- mora biti spreman na neuspjeh,
- mora biti optimističan.

Dinamičko razmišljanje je sposobnost prebacivanja između inventivnog razmišljanja, generiranja ideja, i analitičkog razmišljanja, testiranja ideja. Spojimo li obje vrste mišljenja, dobivamo logično mišljenje. Promišljajući koja rješenja najbolje odgovaraju problemu, kreativac mora dobro razmisliti hoće li kreirati nešto novo ili će koristiti već napravljena rješenja i prilagoditi ih. Kreativnom čovjeku se često događa da ne pronađe odmah cjelovito rješenje, već samo vrlo adekvatno, priručno, jer problem često sadrži više manjih problema za koje ne postoji univerzalno rješenje.

Postizanje fokusa i koncentracije nije uvijek lako. Osobito u današnjem svijetu, koji je tako glasan i pun neprestanih ometanja, nije se nimalo lako usredotočiti. Učenik mora imati dobar fokus za rješavanje zadataka, može se koncentrirati i udubiti u njih. Empatija je sposobnost sagledavanja situacije iz različitih perspektiva. Ova sposobnost omogućuje kreativnoj osobi da dođe do rješenja koje najbolje odgovara krajnjem korisniku. Kreativac se zapravo treba staviti u tuđu kožu. Suradnja je ključna za dobar i uspješan zadatak u grupi. Učenici moraju međusobno surađivati, slušati jedni druge i dvosmjerno komunicirati, uspostavljati dijalog i sklapati međusobne kompromise. Moraju biti sposobni raditi s drugima.

Višeznačnost ili dvosmislenost znači da je učenik sposoban sagledati jednu situaciju iz više kutova, sposoban je sagledati širu sliku. Shvaća da nije samo on u pravu, već da i njegovi prijatelji imaju svoje viđenje i rješenja zadanog izazova, stoga ne smije inzistirati tvrdoglavo na svome, već mora uzeti u obzir i mišljenje svojih prijatelja iz razreda i tako zajedno doći do rješenja problem odnosno dodijeljenog zadatka. Učenik je svjestan onoga što odražava. Svjestan je da grupi može donijeti dobro ili zlo, da može zračiti radošću, veseljem, kreativnošću, mudrošću i ljubavlju ili može djelovati destruktivno na grupu, svoje kolege ili grupu. Vizualna komunikacija je verbalni i neverbalni oblik komunikacije. To je početak i ujedno kraj, proces i rezultat mašte. Vizualnom komunikacijom učenik komentira, izražava mišljenje, iznosi svoje stavove i društveno je odgovoran, odnosno odgovoran je prema sebi i svojim kolegama. Vizualni elementi se sastoje od objekata, modela, grafikona, dijagrama, karti i fotografija, boje, oblika i slike. Učenik povezuje tekst sa slikom. Mora se usuditi riskirati, biti odvažan i hrabar, shvaća da život voli hrabre ljude, pa se ne boji riskirati, čak i ako izgubi, padne, zna da je to novi korak do uspjeha. Spreman je na neuspjeh i ne boji ga se. Od njega uči nešto novo i penje se više na ljestvici znanja. Sve to pametno iskoristi u novom izazovu ili zadanim zadacima. Optimizam igra važnu ulogu u mnogim područjima našeg života. Optimisti su vječni pobjednici koji osvajaju najviše vrhove i pomiču granice mogućeg. Takvi učenici vjeruju u sebe. Oni reagiraju na zdraviji način. Imaju stabilniji kardiovaskularni sustav, bolje im funkcionira imunološki sustav i imaju uravnoteženiji hormonalni sustav čak i u stresnim situacijama. Nikada ne krive druge prijatelje iz razreda, već ih motiviraju. Optimističan učenik osjeća u sebi sposobnost da postigne cilj, čak i ako ga je gotovo nemoguće postići. Prepreke na putu ga ne zaustavljaju. Ako, primjerice, padne na oštrom zavoju, može ga neko vrijeme boljeti, ali ubrzo nakon toga ide dalje [2].

3.Način na koji učenicima uvodim kreativno odnosno maštovito razmišljanje na satu slovenskog jezika

1. Kreativno pisanje školskih sastavaka – učenici najprije naprave plan, smisle o čemu će pisati, odaberu zanimljiv ili smiješan događaj koji im se najviše urezao u sjećanje i otplove u svijet svoje mašte. Pišu plan u obliku misaonog obrasca na list papira. Pri pisanju razmatraju uvod, razrada i zaključak. Uvod i zaključak su uvijek kraći dijelovi pismenog rada, a najduži dio je razrada, gdje učenici pišu najveći dio svog teksta. Sva tri dijela spisa odvojena su paragrafom. U uvodu razmišljaju kako započeti svoju pripovijest i predviđaju o čemu će pisati. U razradi, oni opisuju što se događalo. Ako je potrebno, ona se dijeli na nekoliko odlomaka. U zaključku razmišljaju čime će završiti svoje priče, izraziti svoje mišljenje o događaju, zapisati glavnu zanimljivost, što su naučili o događaju, možda završiti priču nekom mudrom mišlju ili poslovicom. Oni također pišu naslov svog sastava.
2. Mijenjamo naslove već poznatih priča – učenici prelistavaju svoju lektiru i mijenjaju naslove poznatih priča. Ovo je vrlo zanimljiva vježba i trening za proširenje vokabulara, maštu, originalnost i domišljatost.
3. Učenici pišu svoju pjesmu – prvo razmišljaju koja će im biti tema. Pamte koje elemente pjesničkog jezika mogu koristiti, a to su rime, primjeri (crven kao cvijet), personifikacije (predmeti, životinje imaju ljudska svojstva), ukrasni pridjevi, zvukovi iz prirode, ponavljanje i slično. Pjesma je sastavljena od strofa, stihova,

stihova odnosno poetskih stihova. Slobodni su kod izbora, pa tako sami odlučuju u kojoj će mjeri slijediti pravila poezije, a gdje će ih kršiti, jer pjesnici uvijek imaju pjesničku slobodu na raspolaganju. Mogu se koristiti i figurativne pjesme odnosno slika, pjesma čiji vanjski oblik predstavlja predmet koji je najčešće vezan uz temu pjesme. Primjer umjetničke pjesme je Prešernova Zdravljica, čije su strofe po obliku slične peharu za vino, jer je sama pjesma zapravo napitak.

Prijatljji! obrodile
so trte vince nam sladkó,
ki nam oživlja žile,
srcé razjásni in oko,
ki utopi
vse skrbi,
v potrtih prsih up budi!

4.Kompetencija učenika na svim razinama obrazovanja

Za višu razinu kompetencija učenika i ljudi općenito treba poticati kreativnost i inovativnost na svim razinama obrazovanja i osposobljavanja, a ne samo u osnovnim školama. Osnovnoškolsko obrazovanje treba pripremiti učenike za samostalno, kreativno i inovativno razmišljanje. Školski kurikulum općenito treba sadržavati nastavu koja će poticati i razvijati kreativnost i inovativni duh kod djece. Stupovi obrazovanja sveučilišnog studenta trebaju biti:

- pismenost,
- jednakost i ravnopravnost,
- demokracija,
- održivi razvoj,
- kreativnost i inovativnost,
- zdravlje,
- blagostanje, svijest o obilju i zahvalnost na tome.

Kreativnost je sposobnost razvijanja jedinstvenih originalnih ideja, rješenja za izazove koji su jedinstveni i novi, smisleni i korisni. Stoga se kreativnost u školi može razvijati:

- učinkovitim poticajima i učinkovitom motivacijom;
- stručnim znanjem kvalificiranih učitelja širokog i otvorenog duha,
- poticanjem učinkovitog grupnog funkcioniranja slušanjem i razumijevanjem jedni drugih te asertivnom komunikacijom;
- optimizacijom kulture i klime, koja kreativnost prepoznaje kao vrijednost;
- poučavanjem kreativnosti [6].

5. Zaključak

Osnovnoškolski programi su uskogrudni, zastarjeli i beskorisni. Obrazovanju je potrebna nova konstrukcija procesa učenja sa svježim, novim, suvremenijim metodama i tehnikama poučavanja. Nastava se temelji na iznošenju i pamćenju informacija koje učenici u velikoj mjeri niti ne razumiju. Učitelji su preopterećeni dodatnim aktivnostima i birokracijom, koja nema veze s nastavom, već samo s politikom kako bi se zaštitili od agresivnih roditelja i sve slobodnije djece, koju neće maknuti nekakva represija. Ministarstvo odnosno ministri bi trebali izgraditi novi sustav nastave, učitelj je učitelj a ne birokrat, on je autoritet u školi, kao što je doktor autoritet u zdravstvu. Naime kad dođemo kod doktora, on je autoritet, on postavlja dijagnozu i njemu se ne suprotstavljamo. On zna bolje od pacijenta, tako bi trebalo biti i kod učitelja. Ovo drugo smo mi učitelji negdje putem izgubili, zgazili su nas djeca i njihovi roditelji koji dobivaju sve veću podršku i imaju sve više prava, a nisu svjesni svojih dužnosti. Učenici se sve više opiru radu i učenju, a roditelji ih brane ne shvaćajući posljedice. Ta će djeca jednog dana imati svoju djecu pa će otpori biti veći i teži.

I sama primjećujem da je posao učitelja u osnovnoj školi sve napornije i iscrpljujuće, umjesto da podučavamo, svakim satom branimo, svađamo se, smirujemo učenike koji su sve rastreseniji, nemirniji, hiperaktivni i postaju neradnici. Cijelo vrijeme učenici samo gundaju i traže izlaze, kako ne žele i ne mogu. Sve je više učenika ovog tipa. Inventivno ili kreativno razmišljanje je plan budućnosti, ali ono neće zaživjeti u redovnom obrazovanju još godinama.

6. Literatura

- [1.] Jelenčić M. (29. 11. 2019). Snovalsko razmišljanje. URL: <https://ebooks.uni-lj.si/zalozbaul/catalog/download/236/338/5685-1?inline=1>
- [2.] Urbas N. (2020). Snovalsko razmišljanje učenicev od 6. do 8. razreda osnovne škole. Pedagoška fakulteta: Univerza v Ljubljani.
- [3.] Avsec S. (2021). Snovalsko razmišljanje za spodbujanje veščin 21. stoletja. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- [4.] Celcer P. (2018). Ustvarjalno razmišljanje in raba USOMID metode in Metode šestih klobukov v izbranem podjetju. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- [5.] Šuligoj, V., Žavbi, R., Avsec, S. (2020). Interdisciplinary Critical and Design Thinking. International Journal of Engineering Education, 36 (1), 84–95.
- [6.] Šorgo A. (2012). Razvijanje in spodbujanje ustvarjalnosti in inovativnosti pri a. učencih in učiteljih. Brdo pri Kranju: Fakulteta za naravoslovje in matematiko UM.